

Groeningen

voor natuur in en om de stad

IVN GRONINGEN/HAREN

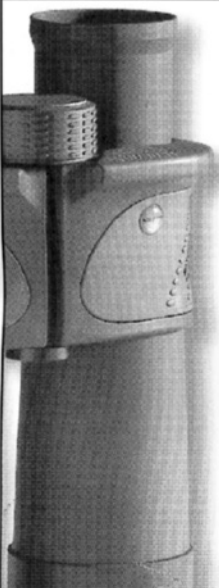
Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

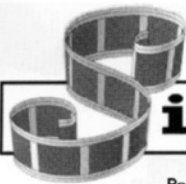
jaargang 40 nr. 2

LENTE 2016

- * Fotoservice
- * Alle grote merken
compact/reflex/digitaal
- * 80 Types verrekijkers
en telescopen op voorraad
- * Ook astronomische telescopen
- * Swift - Bynolyt - Zeiss
- * Swarovski-topdealer
- * *Vriend Stichting Het Groninger Landschap*

www.combigroningen.nl

ipkes **COMBI**
FOTO-VIDEO

Poelestraat 19 - 9711 PG Groningen
Telefoon (050) 312 86 84

Yohân Bergsma
Meesterschilder

Meidoornlaan 3
9771 AN Sauwerd
tel. 050-5269734

www.ekoschilder.nl

OKER
Schildert natuurlijk

AGENDA 2016

Zondag 24 april	Op expeditie in het Sterrebos
Zaterdag 21 mei	Jubileumviering IVN Groningen-Haren
Zaterdag 4 juni	Tuinbezoek Westerlee / Sellingen
Zaterdag 18 juni	Vogelexcursie naar Ameland
Zaterdag 13 augustus	Tuinbezoek Jonkersland / kwekerijbezoek Nijeberkoop.

De meest actuele informatie t.a.v. de excursies, cursussen en overige activiteiten die het IVN Groningen-Haren organiseert, is te vinden op de website: <http://www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren>

RECTIFICATIE

In de vorige Groeninge is de naam van de schrijver "Van wantsen weten" onderaan de bladzijde weggevallen. De schrijver van dat mooie stukje is Gert Jan Huiske.

Foto omslag: Grutto's, Koningslaagte, 27 maart 2011.

Foto: Ana Buren.

- Centrale Verwarming
- Gas en Water
- Elektra

- Dak en Zinkwerken
- Sanitair
- Zonne-Energie

Technische Installaties

Rijksstraatweg 94 Haren
Kieler Bocht 39 Groningen
www.lanting-it.nl

☎ (050) 534 40 65
Fax (050) 534 37 57
e-mail: lanting@technonet.nl

NATUURVOEDINGSWINKEL
Tel. 050 - 541 15 15
De Wiershoeck
www.beijum.nl/wiershoeck

Volledig assortiment biologische voeding:

Brood (ledere ochtend vers)	Diepvouwen
Zuivel en kaas	Dranken
Groente en fruit	Koek en snoep
Vlees en vleesvervangers	Wijnen
Droogwaren	Lichaamsverzorging
IJs	Schoonmaakmiddelen Etc. etc.

Verkooppunt **ODIN** **Groente- & Fruit-abonnement**

Op de flats: gelegen aan het (flats)pad door Beijum, richting Zuidwilde.
Per auto: afslag Beijum-Noord, bereikbaar via Ingang Onnemahoeed, daarna links rechts.
Open: ma. 11.30-18.00 di. 11.30-18.00 do. 9.00-20.00 za. 9.00-17.00 uur
Beijumerweg 20 (naast de schooltuinen).

Wij bezorgen ledere donderdag aan huis.
Faxnummer (050) 5792097

Herhaalde oproep van de penningmeester.

U zou me een groot genoegen doen om mij uw correcte mailadres toe te mailen. (Zie de Groeningen zomer 2015.) Dat kan naar mijn privé emailadres c.f.ensing@gmail.com. U mag uiteraard ook uw (mobiele) telefoonnummer meemailen, dan kan ik die ook meteen checken en/of invoeren. Vermeldt u ook even uw naam, vooral als deze afwijkt van uw mailnaam?

Inhoudsopgave

Agenda 2016	3
Inhoudsopgave	5
Van de voorzitter	6
Van de redactie	8
Rondje Adorp	10
Aankondiging jubileum	16
We want you for PR	18
De wasbeerhond	19
Excursie Gasterse Duinen	25
Stadsvogeladviseurs in Groningen	28
Steppekiekendief van het padje af	32
Excursie Nieuw Statenzijl en polder Breebaart	36
Boekennieuws	38
Cursussen en excursies	40
Adressen en informatie	42

Van de voorzitter

Het is lente, maar vanuit de gemeentepolitiek in Groningen komt er momenteel een gure wind op ons af. De afgelopen jaren was het beleid van de gemeente sterk gericht op versterking van de stedelijke ecologische structuur (SES) door het aanleggen van groene verbindingen en door ecologisch beheer van de stadsnatuur. Het beleid lijkt nu meer gericht op de afbraak van de SES. Wat we voorheen niet voor mogelijk hadden gehouden dreigt nu te gebeuren. Groningen moet fietsstad worden en voor de aanleg van brede snelfietspaden moet nu alles wijken. Er zijn plannen voor grootscheepse kap van bomen en houtopstand in Selwerd (Park Selwerd), Paddepoel en ook in de Tuinwijk (Concordiabuurt) moet het groen wijken. Voor de iets langere termijn dreigt ook grootscheepse houtkap in de Helperzoom. In al deze gevallen gaat het om de aantasting van stadsnatuur binnen kerngebieden van de SES. Een kapvergunning voor Park Selwerd werd in no time verleend op basis van een Boom Effect Analyse waarin zwart op wit werd aangegeven dat door de kap van 70 bomen (deels monumentaal) en de verwijdering van 845 m² houtopstand het park onherstelbaar in kwaliteit achteruit zou gaan. Een belangrijke schakel in de SES, die juist in de afgelopen jaren enorm is verbeterd, zou aanzienlijk worden aangetast. Compensatie binnen het park is slechts gedeeltelijk mogelijk. En in hoeverre kun je bomen van meer dan 35 of zelfs 50 jaar oud compenseren? Nog snel voor het broedseizoen even al die bomen kappen, was het idee. Gelukkig is dit de gemeente niet gelukt. De rechter stak er een stokje voor. De wijkbewoners kwamen in opstand. Het is immers ook hun groen, hun leefomgeving. Zij voelen zich betrokken bij de natuur in hun buurt. Op 16 maart mocht ik namens het IVN en namens de bewoners van Selwerd, Paddepoel en Tuinwijk de gemeenteraad-commissie Beheer en Verkeer toespreken en 2000 handtekeningen aanbieden tegen de kap van bomen. Op 21 april is er een hoorzitting over deze kwestie. Het College van B&W heeft inmiddels besloten om eerst met de bewoners te gaan praten over de plannen.

Onze jaarlijkse ledenvergadering werd weer goed bezocht. De financiën gaven aanleiding voor enige discussie, omdat de kascommissie voorzag dat we jaarlijks een structureel tekort zouden hebben als we het beleid niet zouden aanpassen. Moeten we de jaarlijkse contributie verhogen, overheadkosten in rekening brengen bij cursussen, de Groeningen in omvang beperken en portokosten uitsparen? Het bestuur bekijkt momenteel hoe we de balans weer beter in evenwicht kunnen krijgen.

Op de ALV was ook Harm Bakker uit de wijk Paddepoel te gast, die ons informeerde over de dreigende kap van bomen in zijn wijk en zelf een petitie was gestart. Op die manier is het contact tussen IVN en bewoners tot stand gekomen.

Na de pauze met boekverkoop zagen we (samen met KNNV) de prachtige film van Hilco Jansma: *Het Noorderplantsoen*. Hij was zelf aanwezig om een toelichting te geven en vragen te beantwoorden. Al met al was het weer een nuttige en fijne avond in het Vinkhuys.

Voor wie het al weer vergeten was: **op 21 mei vieren we ons 40-jarig jubileum in de Alde Feanen**, bij Eernewoude. Zie elders in dit blad. We willen dit niet ongemerkt voorbij laten gaan en samen vieren. Dergelijk momenten zijn belangrijk voor de binding binnen onze vereniging. Samen in de bus, samen natuur beleven, eten, plezier hebben, borrelen... het hoort erbij. Dus geef je zo spoedig mogelijk op.

*10 april 2016
Lammert Tiesinga.*

Naschrift

Laatste nieuws: de acties tegen de bomenkap lijken succesvol. Het aanvankelijke plan voor Park Selwerd is door het College van B&W teruggetrokken; er zal nu samen met bewoners naar alternatieven worden gekeken.

VAN DE REDACTIE

Gelukkig, de natuur doet het nog steeds. Ieder jaar is het maar afwachten of de lente weer gaat komen. En ja, dan zijn ze er ineens, al die vogels keren gelukkig weer terug uit de overwinteringsgebieden. De Nederlandse trektellers hebben in 2015 maar liefst 17,2 miljoen vogels geteld! Ik ben enorm blij met de seizoenswisselingen. Beter dan het hele jaar onder je palmboom tequila's drinken. De mooiste tijd is natuurlijk de periode vlak voordat al die planten en bomen ineens gaan uitbotten en daarmee al het gevogelte aan het zicht onttrekken. Na een heel vroege start van de voorlente door de warmste december ooit, zijn de temperaturen toch weer gekelderde, zodat het lenteseizoen bijna weer in het gareel is.

Tijd om naar buiten te gaan. Wellicht met een IVN-excursie of -activiteit. U kunt echter ook met deze Groeningen in de hand een rondje Adorp fietsen. Volg de prachtige routekaart en laat u van alles uitleggen over landschap, historie, de vogels en paddenstoelen van deze schitterende streek. Om u voor te bereiden op een eventuele ontmoeting met de wasbeerhond (ja, die loopt ook rond in onze contreien), kunt u in deze uitgave van alles lezen over deze hondachtige.

Naast de terugkerende rubrieken stellen de stadsvogeladviseurs zich voor en komt u van alles te weten over die steppekiekendief die in de Peizermaden heeft overwinterd.

Als u na het lezen denkt “voor deze vereniging wil ik mij graag nuttig maken” kunt u overwegen om te opteren voor het coördinatorschap van de werkgroep PR & Communicatie, want daar is een vacature ontstaan. Zie voor de taakomschrijving verderop in deze Groeningen.

En dan nu eropuit! Op zoek naar de eerste orchideeën: de kleine keverorchis en de harlekijn!

Pas op voor teken en de eikenprocessierups.

Ana Buren

**De deadline voor het aanleveren van kopij
voor de volgende editie is 10 juli 2016**

Rondom Adorp

een fietstocht met een cultuurhistorisch tintje

Afbeelding 1: Overzicht van de fietsroute. De cijfers verwijzen naar de tekst. Zowel de licht- als donkergroene percelen behoren tot het reservaat. De donkergroene kleur geeft het buitendijkse gebied van de voormalige Hunze weer.

Voor een rondje Adorp rijden we de stad uit langs de Paddepoelsterweg. Tot aan het Van Starkenborghkanaal is het landschap onrustig. Universitaire gebouwen schieten hier als paddenstoelen uit de Paddepoel. Maar na het passeren van de kanaalbrug rijden we het ongerepte kleilandschap binnen (1). Een wereld van verschil.

Even voorbij de eerste behuizing links van de weg maakt de weg een flauwe bocht. We rijden nu over de oeverwal van het *Eelderdiep*. De sloot links van de weg is het restant van deze oude waterloop. In de middeleeuwen hebben de stadjes ook het water van de *Drentse A* naar dit diep geleid. Tot ca 1400 voeren ze over dit water naar zee. Als de Vikingen ooit Groningen hebben aangevallen moeten ze door deze sloot gevaren zijn. Vervolgens passeren we een rietgedakt landhuis (2). Het is Hunzeoord, gebouwd volgens een 19e eeuwse modern ontwerp. Hier woonde de bekende Adorper G.A. Stratingh (1804-1876), huisarts te Groningen en schrijver over natuurhistorische, geschiedkundige en geografische onderwerpen. Onder zijn toezicht verscheen in 1837 de eerste "geologische kaart van Groningen". In de gracht rond het huis deed hij experimenten met stoombootjes. Over innovatie gesproken. Een deel van deze gracht maakte deel uit van het oude Eelderdiep. De benaming Hunzeoord is daarom historisch niet geheel correct. Door de aanleg van het Van Starkenborghkanaal (een ramp voor het landschap!) werd de samenhang met de gracht en de oude waterloop geheel verbroken.

Aan de horizon verschijnt nu een fraaie wierde die geheel in gras ligt (3). Deze gave woonheuvel dateert uit het begin van de jaartelling. Aan de voet van de wierde ligt een prachtige kop-hals-romp boerderij met een historisch voorhuis. De boerderij wordt op dit moment gerestaureerd en krijgt onder meer een nieuw rieten dak.

Links van de weg nadert met een fraaie bocht een ruime sloot (4). Het is een sloot met allure; inderdaad dit is opnieuw het gecombineerde Eelderdiep/Drentse A. Als de weg plotseling naar links knikt verlaten we de oude waterloop die een paar honderd meter landinwaarts (5) samenstroomt met het Selwerderdiep, het restant van

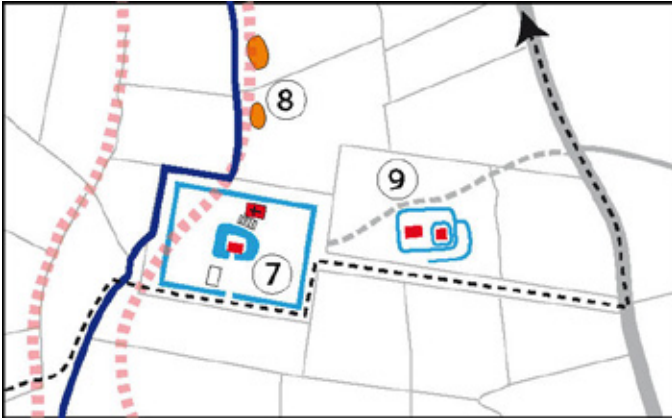
de afgesneden Hunze. Daar ligt veel middeleeuwse waterstaatgeschiedenis.

Een driehonderd meter verder verlaten we de Paddepoelsterweg en nemen het fietspad (6) dat ons naar de borgplaats Harssensbosch brengt.

Een groot deel van het Reitdiepgebied waar we ons bevinden is reservaat dat wordt beheerd door het Groninger Landschap. Het reservaat is ca 220 ha groot en ligt in een goed weidevogelgebied. Maar ook hier is veel achteruitgang van de vogelstand. De veldleeuwrik wordt niet meer gehoord en de kempfaan broedt er niet meer. Sinds 2008 is de weidevogelstand echter redelijk constant. Het aantal paren grutto's, kieviten, tureluurs en scholeksters schommelt tussen de 10 en 15 paartjes per 100 ha (gegevens: Grauwe Gors, 2016). Hogere dichtheden worden bereikt aan de overzijde van de N361, in de Koningslaagte. Voor doortrekkers en gasten is dit een aantrekkelijk gebied. Er overwinteren's winters veel smienten en de grote zilvereiger is nu algemeen. Soms stappen er ooievaars rond, maar die zijn van de beheerder niet welkom omdat ze zich vergrijpen aan de biodiversiteit. In de herfst in het voorjaar trekken de goudplevieren door. Soms in groepen van 300 stuks. Hun wat melancholieke klagende geluid hoor ik dan 's nachts in mijn bedje.

Als de weg knikt rijden we langs het Selwerderdiepje. 's Winters wordt hier het water vastgehouden, dan lijkt de oude rivier weer teruggekeerd. We rijden nu door het hart van het Reitdiepgebied. Met enig speurwerk zien we restanten van de voormalige Hunzedijken (op het kaartje aangegeven met een stippellijn langs het grijze "buitendijkse gebied"). Omstreeks 1400 werd de rivier afgedamd toen het Reitdiepkanaal naar Wierum gegraven werd. Het gebied wordt vaak aangeduid als Reitdiepdal. Een foute benaming, want een dal is nergens te bekennen. Doordat het land tussen de dijken plaatselijk hoog is opgeslibd kan men beter spreken van een Reitdieprug.

We passeren het Selwerderdiepje en rijden de wierde Harssens op (7). Aan onze linkerhand verschijnt de buitengracht van de verdwenen borg Harssensbosch (dit was de tweede versie, gebouwd in 1540). Het boerderijtje (nu een hotel waar men kamers kan huren) is het restant van een dorpje waar ooit een kerk met een pastorie heeft gestaan.

Afbeelding 2: De borgplaats Harssens. Ten noorden van de gracht rondom de 2e borg Harssensbosch (7) is het kerkhof en de vermoedelijke locatie van de verdwenen kerk weergegeven.

Het is nu een hotel waar je één kamer kunt huren. In 2005 werd na de opschoning van de binnengracht veel aardewerk aangetroffen dat uit de 6e eeuw voor Chr. bleek te dateren. Tevens werd het kerkhof aangesneden. Een tiental gestorvenen moest met de boten bloot. Op de achtergrond (8) zien we twee heuveltjes die geheel uit baksteen bestaan. Het zijn restanten van veldovens waarmee de dijk is verstevigd. Na twee haakse bochten rijden we langs de oprijlaan richting N361. Links van ons zien we in de graslanden de fundamenteën van de eerste borg (9). Het zijn de restanten van een 13/14e eeuws steenhuis en (vermoedelijk) een stenen boerenschuur. Jammer dat het pitrus hier steeds meer opduikt.

De route brengt ons nu op het fietspad langs de N361 richting Adorp. In de bermen zijn paddenstoelen niet ongewoon. In het voorjaar de voorjaarspronkridder en in de herfst diverse inktzwammetjes, paarse schijnridder en de straatchampignon. Met wat geluk ook wasplaatjes. Wasplaatjes! Jazeker, papegaaizwammetje, sneeuwzwammetje, grauwe wasplaat (!) en de elfenwasplaat (?). Eenmaal vond ik de zelfs de spitse wasplaat (*Hygrocybe subglobispora*) en dat bracht zelfs mycologen op de been.

Op de wierde Adorp kiezen we de Torenweg en passeren we de kerk (10). Oorspronkelijk is het een laat romaans bakstenen gebouw uit ca 1250, maar inmiddels is het godshuis gepleisterd, geel geverfd en protestants verbouwd. Ooit had de kerk een losstaande toren. In de dakruiter hangt en luidt de klok van de verdwenen kerk van Harsens. Het interieur is zeer sfeervol. Waar de Torenweg afbuigt naar rechts begint een doodlopend straatje (11). Dit is de Zuiderstraat, ooit onderdeel van de oude verbindingsweg (nu rechtgetrokken tot de N361) tussen de stad Groningen en de wierden op de oostoever van de Hunze. De weg liep door tot voorbij Warffum. Eén der oudste wegen van Europa, zeker tweeduizend jaar oud. Even over de heg kijken. Daar beneden stroomde ooit, wel 30 meter breed, de Hunze. Ook hier zeilden de Vikingen. We staan aan de rand van de wierde, maar toch is dit de hoogste plek. De helft van Adorp lijkt te ontbreken. Geen mens weet waarom. Verspoeld door de Hunze of door de Adorpers opgeworpen als handelskade langs de rivier. U staat in ieder geval op een unieke plek. Hier liepen de oudste weg en de brede rivier samen. Totdat de Hunze werd afgedamd moet het een bedrijvige plek geweest zijn. Het pand links aan het einde van de Zuiderstraat is het oude Rechthuis van Adorp. Daar heeft zich veel afgespeeld. Dit was het eerste gemeentehuis van Adorp (tevens Sauwerd en Wetsinge).

Vanuit Adorp nemen we nu de weg naar de Wierumerschouw (12). De berm onder de abelen is een eldorado voor de paddenstoelenliefhebber. Begin juli is het al raak. Harde populierboleet en de rosse populierboleet verdringen zich dan letterlijk in de berm. Het zijn opvallende soorten. Een Russische gastonderzoeker heeft ooit de hele

Afbeelding 3: De borg Harssens zoals weergegeven op de Coenderskaart van 1678.

berm leeggegeten. Erg smakelijk zijn ze overigens niet. U kunt beter de tanden stukbijten op de determinatie. Want dit is geen plek voor beginners. Wat te denken van kruipwilgrussula (*Russula persicina*), tweegeurrussula (*Russula clariana*) of vaaggegordelde melkzwam (*Lactarius evosmus*)?

Voor de brug over het Reitdiep genieten we van het wijde uitzicht en slaan vervolgens linksaf en rijden de wierde Wierum op (13). De oude woonheuvel ligt er verlaten bij. De kerk, de pastorie en de kosterij zijn verdwenen. De kerk werd in 1834 afgebroken. Wierum werd vervolgens grotendeels afgegraven, maar werd in de periode 2006-2010 weer “aangevuld” met slib uit het Van Starckenborghkanaal. De woonheuvel ligt er weer mooi glooiend bij. Een opgraving van de steilrand maakte duidelijk dat Wierum al in de 4e eeuw v.Chr. bewoond werd. We verlaten de wierden en rijden opnieuw op de Paddepoelsterweg. Deze oude weg verbond ooit de oude wierden op de westkant van de Hunze. Hij liep tot voorbij Ezinge. Ook deze weg zal zeker tweeduizend jaar oud zijn. Nog even doortrappen dan we zijn rond en weer bij de tijd.

Ben Westerink, Zuiderstraat 5, Adorp.

Jubileumviering IVN Groningen-Haren: geef je op!

Onze IVN-afdeling bestaat in 2016 40 jaar!

Dat gaan we vieren op **zaterdag 21 mei** in het **Nationaal Park De Alde Feanen**, bij Earnewoude. Niet ver weg, maar toch net even over de grens met Friesland, in een prachtig, waterrijk natuurgebied dat voor velen van ons nog niet zo bekend is.

We vertrekken om 9.15 uur gezellig in een bus van het Hoofdstation Groningen. Om circa 10.00 uur zijn we bij het bezoekerscentrum van de Alde Feanen. Na welkom en opening door onze voorzitter, zal iemand van het Fryske Gea meer vertellen over de Alde Feanen en kunnen we het bezoekerscentrum verkennen.

Na de lunch is er een gecombineerde vaar- en wandelexcursie voor maximaal 50 personen. De vaarexcursie is op een fluisterboot die vaart op zonnepanelen. De wandelexcursie is onder leiding van een gids van het Fryske Gea. De gecombineerde excursie duurt in totaal drie uur. Neem voor de wandeling waterdichte schoenen of laarzen mee!

Aan het eind van de middag is er een borrel (met quiz!) en vervolgens gaan we nog gezellig een hapje eten. En na afloop weer met de bus terug naar Groningen.

Deelname aan deze dag bedraagt € 10,- Graag vooraf overmaken op bankrekening

NL12 INGB 0003742937 t.n.v. IVN Groningen/Haren.

Geef je op via mail: ivn groningen haren@gmail.com.

NB: op deze dag is buiten ons medeweten ook een Provinciale IVN-dag gepland, waarover leden via e-mail door het Consulentschap zijn geïnformeerd. Het staat een ieder vrij om daar naartoe te gaan. Uiteraard geeft het bestuur prioriteit aan de jubileumviering: een jubileum vier je samen.

We Want You for PR

Deze Groeningen is in goede handen. De nieuwe website van de afdeling Groningen-Haren is actueel en voorziet in alle informatie. De IVN-folder spreekt tot de verbeelding. De pers en websites worden gezocht met aankondigingen van activiteiten. Facebook en Twitter worden gebruikt om activiteiten en weetjes aan te kondigen. Een enthousiast team van mensen is hiermee bezig!

Wat nu nog nodig is, is een coördinator voor de werkgroep PR en Communicatie. De coördinator zit in het bestuur van de afdeling, regelt de onderlinge lijnen en zorgt indien nodig voor de aanpassingen in de wijze van communiceren of organisatorische zaken. Levert een jaarverslag en begroting aan het bestuur. Niet veel werk. Zeker voldoening gevend nu er mooie producten liggen.

Wie durft, wie doet, wie gaat ervoor! Gevraagd: organisatie, afspraken maken, bestuursoverleg, coördineren. Ervaring niet vereist.

Meld je bij Lammert Tiesinga (la.tiesinga@gmail.com) of Kees van de Ven, prharengroningen@kpnmail.nl), tel 050-4063310.

De wasbeerhond rukt op, ook in Groningen

In Nederland zie je hem vooral als bontkraag maar ook in het wild komt de wasbeerhond (*Nyctereutes procyonoides*), ook wel marterhond genoemd, steeds vaker voor. De naam wasbeerhond dankt hij aan zijn kop die opvallend veel overeenkomsten vertoont met het gezichtsmasker van de gewone wasbeer (*Procyon lotor*). Ondanks deze gelijkenis hebben beide soorten verder weinig gemeen. De wasbeerhond is een hondachtige (Canidae) en komt oorspronkelijk voor in Oost- Azië. Vanwege de pels zijn beide dieren vanaf de jaren '30 van de vorige eeuw ingevoerd in Rusland en Europa en vandaaruit ontsnapt. Inmiddels leven beide exoten hier ook in het wild. De laatste jaren worden met name wasbeerhonden steeds vaker waargenomen in Noordoost-Nederland. Ook uit de provincie Groningen zijn inmiddels enkele waarnemingen bekend. Om de lezers van 'De Groeningen' voor te bereiden op een plotselinge ontmoeting met deze soort, heb ik, op verzoek van de redactie, deze bijdrage geschreven met algemene informatie over de wasbeerhond en verspreiding in Groningen en (Noord-)Drenthe.

Uiterlijk

De wasbeerhond is een hondachtig dier met een gedrongen lijf en korte poten. Met een kopromplengte van 50-72 cm is het dier ongeveer even groot als een vos. Wasbeerhonden hebben een beige-bruinachtige lange vacht met zwarte vlekken op rug en flanken. De buik en poten zijn donkerbruin. Het gezichtsmasker met donkere vlekken rond de ogen, de wenkbrauwstrepen en donkerbruin gerande oren zorgen ervoor dat hij enige gelijkenis heeft met de gewone wasbeer.

De bossige staart, is in tegenstelling tot die van de wasbeer (dik, stomp met zwarte en witte ringen), eenkleurig en donker. Typisch voor de Wasbeerhond zijn de lange bakkebaarden aan weerszijden van de brede kop. Bij dreiging naar soortgenoten laat de wasbeerhond een knorrend geluid horen.

Biotoop, gedrag en leefwijze

Het biotoop van de wasbeerhond bestaat uit vochtige loofbossen en waterrijke gebieden met brede rietoevers, rietvelden en moerasbossen. De soort kan daarnaast ook worden aangetroffen in landbouwgebieden en groene buitenwijken. Als onderkomen worden vaak oude vossen- en dassenhollen betrokken. Als deze niet aanwezig zijn kan hij zelf een hol graven. Ook rust hij veel bovengronds, in het struikgewas of hoge vegetaties. In vochtige terreinen worden ook nesten in het riet gemaakt. Wasbeerhonden kunnen goed zwemmen. Het zijn echte opportunisten. Voedsel wordt al scharrelend op de grond gevonden en bestaat uit zowel dierlijk als plantaardig eten. Op het menu staan onder andere kleine knaagdieren, amfibieën, hagedissen, vissen, insecten, wormen en slakken, maar ook vruchten, noten en knol- en bolgewassen. Wasbeerhonden zijn vrij onhandige dieren die bijvoorbeeld niet in bomen klimmen om nesten leeg te roven. In de herfst maken bessen en andere vruchten een belangrijk deel uit van het dieet van de wasbeerhond. Ook wordt aas en afval gegeten.

Voorkomen

De wasbeerhond komt van origine voor in Oost-Azië. In de jaren '30 van de vorige eeuw zijn in Oost-Europa exemplaren ontsnapt uit pelsdierfokkerijen. Daarnaast zijn in de jaren '50 in Rusland bewust dieren uitgezet voor de jacht. Nadien heeft de soort zich gestaag uitgebreid over Noordoost Europa, Duitsland en Rusland.

Nederland

De eerste geregistreerde waarneming dateert van 24 april 1981. Deze waarneming werd gedaan in een bosgebied bij het Zuid-Limburgse Echt. Tien jaar later, in februari 1991, werd de eerste dode wasbeerhond van Nederland gevonden, in de provincie Groningen. Het betrof een verkeersslachtoffer dat werd gevonden bij het Winschoterdiep, op de weg van Groningen naar Hoogezand. Enkele maanden later, op 10 juni, werd bij het Noord-Limburgse Broekhuizenvorst het tweede dode exemplaar gevonden.

Nadien is het aantal vondsten en waarnemingen gestaag toegenomen. Deze hebben vermoedelijk gedeeltelijk betrekking gehad op 'wilde zwervers' maar zeker ook op uit gevangenschap ontsnapte

exemplaren. het uitbreidingstempo verliep in eerste instantie traag met enkele tientallen waarnemingen uit Limburg en Noordooost-Nederland. In 2012 is voor het eerst een paar wasbeerhonden met jongen waargenomen. Deze vondst kan worden beschouwd als de eerste succesvolle voortplanting in Nederland en tevens permanente vestiging van de wasbeerhond in ons land.

Waarnemingen Groningen

Na de eerste waarneming in 1991 blijft het jarenlang stil in Groningen. Pas in het najaar van 2004 wordt weer een eerste zekere waarneming gedaan van een dood verkeersslachtoffer op de N996 tussen Winsum en Onderdendam. Daarna volgen in 2006 en 2007 twee mogelijke waarnemingen uit Oost-Groningen (nabij de Duitse grens). In 2008 wordt een zekere waarneming gedaan in de Linthorst-Homanpolder ten noorden van Pieterburen. In 2011 wordt de soort waargenomen bij Scharmer en in 2013 bij Bellingwolde. Dode exemplaren zijn inmiddels aangetroffen in de oostelijke Eemshaven (2014), de N33 bij de afslag Meeden (2015) en het Pekelder Hoofd-diep in Oude Pekela (2015).

Foto: Dode wasbeerhond, op 02-03-2014 in de Eemshaven gevonden.

Tot slot is op 27 februari 2016 een doodgereden exemplaar gevonden op de A7 ter hoogte van Oostwold. Enkele dagen voor de deze vondst, op 17 februari, is iets zuidelijker van deze locatie, in het Drentse deel van de Onlanden, een wasbeerhond gefilmd met een wildcamera.

Waarnemingen (Noord) Drenthe

De eerste geregistreeerde waarneming uit Drenthe dateert uit 1992 toen op 27 september bij de A50 ter hoogte van Pesse een dood exemplaar is gevonden. Momenteel wordt de Drentse populatie geschat op enkele tientallen dieren (mededeling Peter Venema, Provincie Drenthe). Sinds 2012 zijn in de bossen bij Hooghalen en het Dwingelderveld ouderparen met jongen gesignaleerd. Voor zover bekend zijn dit de eerste gevallen van voortplanting in Nederland. Opmerkelijk is verder de waarneming van een jonge wasbeerhond in Assen. Dit dier werd op 9 september 2015 door de brandweer gered van verdrinking uit de Vaart Noordzijde midden in het centrum van de stad. Tot slot werd op 17 februari 2016 in de (Drentse) Onlanden een wasbeerhond gefilmd met een wildcamera. Of dit hetzelfde dier is dat op 27 februari dood bij de A7 is gevonden is onbekend.

Sporen van de wasbeerhond

Uitwerpselen

Deze zijn meestal zwartachtig met onverteerde plantenresten, bessen en noten. De uitwerpselen zijn circa 20 tot 30 mm dik, ze bestaan uit 2 tot 3 segmenten welke 4 tot 6 cm lang zijn.

Voetafdruk

Voetsporen zijn vanwege gelijkenis met hond moeilijk te onderscheiden. Bij de voorvoet schijnen de vier tenen wat meer gestraald rond het middenvoetskussen te staan. De voetbreedte is 40 tot 50 mm, de vorm vrij rond. Nagels zijn stomp en drukken altijd af.

Verkeersslachtoffers

De wasbeerhond heeft de slechte eigenschap dat hij bij gevaar blijft staan en verstijft. De dieren worden zodoende regelmatig aangereden als ze proberen wegen over te steken.

Beleid ten aanzien van wasbeerhond

De wasbeerhond is een exoot en wordt zodoende niet beschermd door de Flora- en faunawet. Dit betekent echter niet dat de soort zomaar mag worden bestreden of gedood! Nu de soort zich inmiddels ook heeft voortgeplant in Nederland kan worden geconcludeerd dat het hier om permanente vestiging gaat en deze soort definitief deel uitmaakt van de Nederlandse fauna.

Ook al is het een exoot die velen liever kwijt dan rijk zijn, we zullen er mee moeten leren leven. Wegkrijgen gaat ons niet meer lukken, dat hebben soorten als nijlgans, muskusrat, reuzenberenklauw, Amerikaanse vogelkers en vele andere exoten ons inmiddels al wel geleerd.

Dankwoord

Ronnie Vos (Provincie Groningen) en
Peter Venema (Provincie Drenthe)

Albert-Erik de Winter
Landschapsbeheer Groningen
a.e.de.winter@landschapsbeheergroningen.nl

Excursie naar de Gasterse Duinen

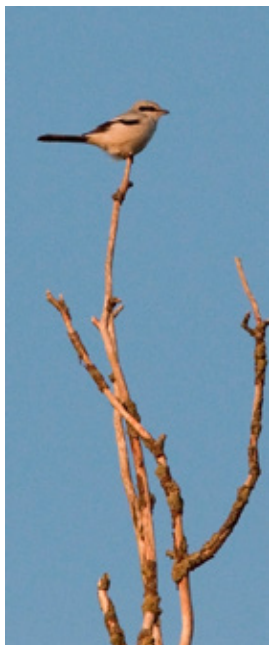
Moordexcursie

Op zaterdag 19 maart reisden we met een grote groep (tegen de dertig deelnemers) naar de Gasterse Duinen voor onze excursie. De zon scheen niet al te uitbundig, maar het bleef droog en in het gebied was het ook redelijk beschut, prima weer dus!

Aangekomen besloten we in twee groepen te splitsen, anders bestaat het gevaar dat je misschien toch een en ander mist of niet meekrijgt. Dat ging prima en zelfs de waarnemingen liepen vrijwel synchroon!

Het was natuurlijk nog vroeg in het voorjaar en heel veel zangvogels zijn dan nog niet teruggekeerd, maar wat we verwachtten, bleek toch heel mooi uit te komen.

Allereerst is het natuurlijk een prachtig gebied, gevarieerd met heide en naald- en loofbomen en struikgewas. De zandverstuivingen (duinen) en de eeuwenoude vliegdennen, hier en daar een poel en natuurlijk de Drentse Aa. Tussen Gasteren en Oudemolen, een stukje oer-Drents gebied.

Meteen op de parkeerplaats werd een apelpink gezien en ook een goudpink.

We hoorden een boomleeuwrik en de grote lijster en ook de groene en de grote bonte specht lieten van zich horen.

Andere toppertjes waren de geelgors, de boompieper, de roodborsttapuit (een paartje!) en last but not least de klapekster!

Tijdens het voorlopen van de route waren we deze laatste niet tegengekomen, zodat we vreesden dat die al naar elders (Scandinavië/Rusland) vertrokken was.

Maar de klapekster liet zich goed zien en bewonderen, aan beide groepen en op verschillende plekken, telkens zat ie er weer: bovenin een stekelig struikje! Het konden er ook wel twee geweest zijn, maar dat weet je nooit zeker als je ze niet samen ziet!

In het Duits wordt ie de Raubwürger genoemd, omdat hij zijn prooiën (meestal muizen, maar ook wel heel kleine vogeltjes) grijpt en vervolgens op de stekels van zo'n struik spietst, vrij gruwelijk dus, waarna hij er lekker van gaat zitten eten. Zou zo mee kunnen doen in die goeie ouwe Hitchcock-film!

Op een gegeven moment zagen we hem zelfs "bidden" boven het veld, net als een torenvalk dat doet, heel mooi om te zien!

Over de boompieper ontstond achteraf nog een hele discussie: iemand meldde die bij waarneming.nl, maar die hanteren strakke regels! Boompiepers gemeld voor de officiële intrede datum (21 maart) tellen niet....tenzij je een duidelijke foto kunt tonen.

Gelukkig weten wij zeker dat ie het wel was: hij vloog van boom tot boom en wij hadden Bauke (Koole), onze eigen profi-vogelexpert!

Aan het eind van die ochtend verzamelden we bij Herberg de Fazant, waar het lekker zitten was; warm en onder genot van koffie of warme chocola. Ondanks de grote groep konden we ook nog even onze lijsten doornemen, waarna volgens mij iedereen tevreden huiswaarts keerde.

Het blijkt toch echt nodig om je voor zo'n excursie op te geven. We zaten aan de max; er waren zes vogelwerkgroepleden mee, de rest waren deelnemers, van (ver)gevorderd tot absolute beginner, maar dat was geen enkel bezwaar! De meeste vogelaars vinden het erg leuk hun kennis te delen en met zijn allen zie en hoor je altijd net iets meer. Het maximum aantal deelnemers ligt op 25.

Iedereen kreeg de soortenlijst via de mail toegestuurd; we hopen jullie nog eens terug te zien!

Susan de Smidt
foto's:
*Ankie Smidt/
Ana Buren*

Stadsvogeladviseurs in Groningen

Vogelbescherming Nederland (VBN) is rond 2007 een netwerk van vrijwilligers gaan vormen, met mensen die zich willen inzetten voor vogels in het stedelijk gebied. Een stadsvogeladviseur (sva) maakt contact met verschillende partijen binnen de gemeente, met de stadsecoloog, woningcorporaties, natuurverenigingen en vogelliefhebbers. Doel is het behouden van een aantrekkelijke leefomgeving voor vogels en mensen. Als sva werk je zelfstandig maar word je ondersteund door VBN. Naast sva's geven tuinvogelconsulenten gespecialiseerd tuinadvies, want om verschillende vogels in tuin of stad te krijgen, is (een variatie aan) groen onmisbaar. Een nestkastje aan een kale muur van een geheel betegelde tuin zal niet snel bewoners krijgen. Vogels hebben (stekelige) struiken nodig als bescherming tegen kat of sperwer en als plek voor een veilig nest; bessen als voedsel en bloemen waar smakelijke insecten op afkomen. Lukt het dit voor elkaar te krijgen dan krijg je een goed stedelijk leefklimaat en gedijen inderdaad niet alleen vogels, maar ook mensen beter.

Hoe gaat dat in Groningen, wat maken wij hier als sva mee?

Een verontruste mevrouw mailt over snoei in het Noorderplantsoen. Een bosuil slaapt overdag in een van de gemerkte bomen. Haar ongerustheid is terecht, het broedseizoen is begonnen en ook al weten we niet of deze bosuil hier werkelijk broedt, het feit dat er regelmatig een mannetje is gezien en gehoord, is voldoende om de gemeente vragen te stellen over deze snoei.

We bellen de uitvoerder en horen dat men weet heeft van de uil. Er heeft monitoring plaats gevonden en holtes zullen eerst worden geïnspecteerd. Mocht er een nest gevonden worden dan wordt de snoei uitgesteld om verstoring te voorkomen, conform de flora- en faunawet. We gaan even kijken als het werk begint en praten met de mannen. Het hol blijft sowieso gespaard en er zijn geen sporen van broedsel. Ook van de bosuil geen spoor, die heeft allang eieren voor zijn geld gekozen. Gelukkig wordt hij dezelfde avond weer gehoord, blijkbaar is hij niet voor één gat te vangen. Enkele jaren geleden zat er ook een poos een roepend mannetje in het plantsoen. Er zijn toen twee uilenkasten opgehangen, keus genoeg dus. In die kasten broeden vooralsnog kauwtjes en holenduiven.

Via de vogelwerkgroep van IVN Groningen – Haren krijgen we bericht over een corporatie die het hakmes in een klimop heeft gezet. Een aantal huismussen is hierdoor de slaapplek kwijt en de bewoner meldt dat ze zich bij gebrek aan beter achter de kale regenpijp proberen te verstoppen.

We bellen de corporatie. De huismus is een beschermde vogel, de corporatie had dus eerst moeten onderzoeken of er mussen van de struik gebruik maakten. Waarschijnlijk had zij al een vermoeden dat ze fout gehandeld had, want ter compensatie kreeg de bewoner een nestkast aangeboden. Echter, de mussen zijn niet zozeer hun nestplek als wel hun slaapplek kwijt geraakt. Zo'n kast gebruiken zij daar niet voor en zoals eerder opgemerkt, is het maar de vraag of de nestkast gebruikt gaat worden nu de bescherming van de klimop weg is. Het blijkt lastig om hier nog iets aan te doen, het kwaad is al

geschied. De bewoner wil zijn adres niet bekend maken en dat zouden wij moeten hebben om ter plekke te bekijken of het mussenleed nog enigszins te verzachten is. Zonder adres kunnen we bovendien de persoon die opdracht gaf tot het weghalen van de klimop niet vinden en spreken. Dan houdt het op. Verstening van tuinen, mensen die dat *netjes* vinden, komt vaak voor. Groeiend besef dat meer groen de hitte in steden vermindert en regenwater beter wordt afgevoerd, is nog niet tot iedereen doorgedrongen.

In het Blauwe Dorp worden midden in het broedseizoen werkzaamheden uitgevoerd. We bekijken de situatie samen met de projectleider. Het bewijs vliegt ons om de oren: mussen bewaken kwetterend hun territorium, spreeuwen jubelen en vliegen op de hoeken boven de goten af en aan met nestmateriaal. De uitvoerders zien het ook, overal vogelbeweging. Juist die hoeken zijn ze aan het dichtmaken, om lekkages voor te zijn. We kunnen ervoor zorgen dat het werk wordt stil gelegd tot na het broedseizoen. Dat eist de wet. Maar

het dichtmaken van de bij spreuwen favoriete hoeken kunnen we niet voorkomen. Met de spreek gaat het weliswaar slecht, maar hij staat niet op de rode lijst van beschermde vogels. Als compensatie brengt de corporatie een flink aantal nieuwe nestkasten aan. Dat is een goed gebaar en past bovendien in deze wijk, waar al veel nestkasten zijn opgehangen. Het is soms schipperen tussen verschillende belangen en een hele kunst om er het beste resultaat uit te slepen.

Bij de nestkast aan het gebouw van de Gasunie zijn voor het eerst slechtvalken gezien. Dat is bijzonder, want slechtvalken hebben niet eerder in de stad gebroed. Iemand die tegenover het gebouw woont zag onlangs verstorende werkzaamheden vlakbij de kast. We krijgen het hoofd van de technische dienst aan de telefoon die direct zijn medewerking toezegt. Het ging om ramen wassen. Hij was niet op de hoogte van de slechtvalken met broedgedrag en reageert enthousiast op het nieuws. Voortaan zullen aan die kant van het gebouw de ramen vóór februari gedaan worden. Hij wil graag door ons geïnformeerd worden hoe deze vogels zo goed mogelijk te beschermen.

Vaak is het een kwestie van bewustwording. Als mensen begrijpen hoe de vork in de steel zit, willen ze meestal maar al te graag meewerken. Vogels in de stad, wat zou je zonder ze beginnen?

Maricée Ten Bosch

E mctenbosch@versatel.nl

Lennart Zwart

E lennart.zwart@hotmail.com

STEPPEKIEKENDIEF VAN HET PADJE AF

De steppekiekendief (*Circus macrourus*) is in Nederland een zeldzame vogel, hij wordt hier soms als doortrekker gezien. Hij broedt in Rusland, de Oekraïne, Roemenië en Centraal- Azië en overwintert in Afrika en Zuid-Azië. Als je hem in Nederland ziet is hij dus nogal uit de route.

Op 19 januari 2016 wordt hij voor het eerst gezien in de Peizermeden, bij het Eelderdiep, waar hij uiteindelijk tot 10 april zal blijven. Het allereerste geval van overwintering in Nederland, in "onze" Onlanden!

Het gerucht verspreidt zich razendsnel. De karavaan twitchers en vogelfotografen zet zich in beweging. Vooral mannen met enorme toeters, afkomstig uit heel Nederland, maar ook uit de buurlanden. Allemaal hopen ze een glimp van de steppekiekendief/ busard pâle/ Steppenweihe op te vangen.

Het team van Vroege Vogels is ook ter plekke. Presentator Menno Bentveld laat zich in de ijzige wind geduldig uitleggen wat de verschillen in de kenmerken zijn van de steppe-, de grauwe, de blauwe en de bruine kiekendief. De tekening op de buitenste /binnenste

handpennen, de eindband, de tekening van de veren in nek en hals, de aan-of afwezigheid van een halsband, de kleur, het contrast, de relatieve lengte van de tiende handpen ten opzichte van de vijfde en de zesde handpen... het is om gek van te worden ...het aantal vingers... He, dat is een gemakkelijk kenmerk, dat kan ik onthouden! Een steppekiekendief heeft vier vingers, net als de grauwe; de blauwe en de bruine hebben er vijf. Gelukkig zitten de grauwe en de bruine kieken nog in het zuiden, dus daarin kan je je niet vergissen. De kunst is dus om deze jonge step te onderscheiden van de 2e kalenderjaar blauwe kiekendief waarvan er hier een hele hoop rondvliegen en met wie hij gemakkelijk te verwarren is. Een goed onderscheidend kenmerk is de 'boa', de donkere rand achter de lichte halsring.

Dan volgen er weken waarin ik bijna dagelijks op mijn fietsje naar de Zanddijk in de Peizermaden peddel in de hoop om een glimp op te vangen van de steppenkiekendief. En nóg liever: om een mooi plaatje van hem te schieten. Iedere dag in weer en wind samen blauwbekken en kletsen met de andere diehards, dat schept een band. Het lukt me steeds beter om het verschil te zien tussen de step en juveniele blauw. Maar er is ook al een overvliegend paartje bruine kiekendief waargenomen. Ze komen eraan!

Ondertussen verneem ik allerlei interessante anekdotes over de step: hij neemt het niet zo nauw met de partnerkeuze. Om de determinatie nog moeilijker te maken (of misschien ziet hij zelf ook het verschil niet zo goed) paart hij ook met blauwe en

Steppekiekendief. Foto: Theo van Kooten.

grauwe kiekken, zodat er momenteel in Europa hybriden rondvliegen met kenmerken van beide ouders.

In mei 2014 zorgt een adulte step in de tarwevelden van Finsterwolde voor grote opschudding. Hij bouwt een nest en probeert te paren met de vrouwtjes grauwe kiek. Dit trekt natuurlijk een groot leger van vogelaars aan, zodat de burgemeester van Oldambt extra verkeersmaatregelen moet nemen: stopverbodsborden voor de automobiele vogelaars. De step gedraagt zich in zijn baltsprogingen echter vreselijk onbeholpen en de vrouwtjes moeten niets van hem hebben. 29 dagen lang probeert hij het steeds wanhopiger, maar tevergeefs, totdat hij geld voor zijn eieren kiest en vertrekt.

Een roerdomp hoempt en vliegt vlakbij ons op. Een grote groep pijlstaarten in het water bij de Onlanderij. Vijftien grote zilverreigers vliegen plechtstatig over ons heen, magnifiek afstekend tegen de blauwe lucht. We worden er stil van. Een havik scheert laag over het fietspad om zijn prooi te slaan. En dan: eindelijk, daar zijn ze, de grutto's! Een grote groep landt vlakbij ons, grutto, grutto! Ik krijg tranen in de ogen. Hoelang nog?

De step jaagt op kleine zoogdieren en op vogeltjes. Zo zien we hoe hij een hermelijntje verschalkt. Hij heeft een dagelijkse routine. Zo tegen het invallen van de schemering zoekt hij zijn slaapplek op

aan het Eelderdiepje. Daar vliegt hij nog wat rond, parkeert af en toe op steeds hetzelfde paaltje, of in hetzelfde boompje, voor de fotografen die daar nog steeds drommen, en gaat dan slapen.

Inmiddels heb ik veel bijgeleerd over deze soort. Hij vliegt op een totaal andere manier dan de blauwe kiekendief. Als je hem op de foto kunt krijgen is het een blauwe. Die cirkelt namelijk gestaag, gemoedelijk bijna, laag boven zijn foerageergebied. Als je een vogel ziet die erop lijkt, snel en onrustig vliegend en er steeds als een speer vandoor gaat zodra je de sluiters indrukt, dan is het een step.

Ik wil mijn opgedane kennis in de praktijk brengen, dus aan het eind van een zonovergoten dag, terwijl de zon waanzinnig groot en oranje rood ondergaat, sta ik eenzaam en alleen op een stille plek in de Peizermeden op wacht. De roerdomp hoemt. De grutto's scharrelen in het slik, samen met de inmiddels gearriveerde kemphanen.

Dan vliegt er een kiek met grote snelheid vlak langs mij heen. Geen idee wat voor een. Met mijn camera in burst-modus schiet ik op de vogel totdat hij uit het zicht verdwijnt. En dan opgewonden kijken op de display: oranje buik zonder strepen, boa, vier vingers, witte stuit, lichte ogen, nog niet in de rui. Duidelijk een gevalletje van een tweede kalenderjaar steppen-kiekendief man!

Ik kán het!

Ana Buren

Excursie Nieuw Statenzijl en Polder Breebaart

9 april 2016

Het was een heel geslaagde excursie. Het was prachtig weer, wel fris... maar een strak blauwe lucht.

Er waren -met ons er bij- 29 deelnemers. Iedereen heeft erg genoten van het mooie weer en de interessante en leuke vogels die we gezien hebben.

Prachtig te zien waren o.a. bij de Kiekkaaste een paartje bruine kiekendief dat bezig was met het nest in het riet, de blauwborst op een struikje, de rietzanger die baltsvluchten maakte en een paartje kneu. Bij Breebaart vormden de kluten, een lepelaar, de (IJslandse) grutto's en natuurlijk de zwarte ibis de highlights.

Willy Sjaarda

Foto's: Marjolein Kromhout

BOEKENNIEUWS

Stichting Steunfonds Natuur- en Milieueducatie

Natuurboeken voor kinderen

B. Wolthoorn en R. Klaassen: *Mijn Eerste Tuinboek*. Uitleg over tuinieren voor kinderen, maar ook informatie over insecten en andere dieren, die je in de tuin kunt tegenkomen. Achterin tips voor ouders. Voor kinderen vanaf 5 jaar. Prijs €18,95 / leden €16,95

Van dezelfde schrijvers: *Mijn Eerste Moestuin*. Hoe je je eigen moestuin kunt aanleggen. Mook: *Ode aan de wildernis*. Prentenboek met versjes over dieren voor kinderen v.a. 4 jaar. Prijs €11 / leden €9,75

V. Bakker en S. Wisman: *Zeg Kleine Bij Wat Dans Jij Mooi*.

Verhaal voor kleuters v.a. 4 jaar met informatie over de bij. Prijs €14,95 / leden €12,50 met CD.

Van dezelfde schrijvers nog meer boekjes in deze serie over *Roodborst*, *Bever*, *Ooievaar*, *Eekhoorn*, *Dolfijn*, *Vleermuis*.

J. van der Stelt: *De Bodemschat*. Leesboek over het leven in de Waddenzee voor kinderen vanaf 6 jaar. Prijs €14,95 / leden €12,95

B. Rijpkema : *Tuinieren voor (Wilde) Dieren*. Hoe je met een paar eenvoudige aanpassingen van je tuin een paradijs voor wilde dieren kunt maken. Voor 8-88 jaar. Prijs €14,95 / leden €12,95

en onderhouden. Voor kinderen vanaf 9 jaar. Prijs €18,95 / leden €16,95

Voor ouders en opvoeders

R.Louv: *Het laatste kind in het bos*. Hoe we onze kinderen weer in contact brengen met de natuur. Dit boek was een bestseller in de V.S. De auteur laat aan de hand van onderzoek en interviews met ouders en kinderen, dat contact met de natuur van wezenlijk belang is voor de geestelijke en lichamelijke gezondheid van kinderen. Prijs €19,95 / leden €17,95

W. Leufgen, M. van Lier: *Vrij Spel voor Natuur en Kinderen*. Over natuurlijke speelplekken voor kinderen. Met geslaagde voorbeelden van mooie en spannende speelplekken, soms op onverwachte plaatsen. En tips voor het creëren ervan. Prijs €20 / leden €18

Aanbiedingen

B. Wolthoorn en R. Klaassen: *Tijdreis in je eigen tuin*. Over de geschiedenis van de aarde en de evolutie van de allereerste levensvormen tot het rijke planten- en dierenleven van nu. Voor kinderen vanaf 12 jaar. Prijs €18,95 / leden NU €5

B. van Lier en A. Meussen: *Het Zeeboek*. Een boek vol wetenswaardheden over de zee voor kinderen vanaf 10 jaar. NU € 7.50.

BESTELLEN:

Voor bestellingen en vragen: Saskia van der Burg, Eyssoniusstraat 28, 9714BS Groningen, tel. 050-5799631, e-mail SteunfondsNME@hotmail.com

EXCURSIES

Zaterdag 4 juni: **Tuinbezoek Westerlee/Sellingen van de Planten Tuinkring Haren.**

Locatie en tijd: We verzamelen om 9.30 uur op het P&R terrein van NS Station Haren.

Extra info: We gaan naar "Jan wilde een tuin", Ontsluitingsweg 7, 9678 TE Westerlee,

een particuliere tuin van 8000 m². Na de lunch vertrekken we naar de privétuin van fam. Schipper-Boelen. Dit 7000 m² grote perceel is omgevormd van weiland naar wilde ecologische plantentuin/weide. Adres: Breetuinenweg 46, 9551 BV Sellingen.

Kosten: € 5,- incl. koffie/thee. Lunch zelf meenemen. Reiskosten reken je af met de chauffeur.

Voor info en opgave: Ernst Flentge: e.w.flentge@freeler.nl / 050-5349131.

Zaterdag 18 juni: **Dagexcursie naar Ameland met de Vogelwerkgroep.**

Locatie en tijd: Vertrek: Met auto's vanaf Kardingse om 8.00 uur. Boot heen: 9.30 uur (Holwerd), terug om 16.30 uur.

Extra info: Ons belangrijkste doel op deze dag is de Feugelpolle, dit is een buitendijks Natura 2000-gebied in de Waddenzee, waar een kolonie van 4000 paren grote sterns broedt. Tussen de grote sterns broeden kokmeeuwen, die belangrijk zijn voor de bescherming van de kolonie. Op de lager gelegen delen broeden zo'n 150 paren visdiefjes en 250 paren Noordse sterns. Als wij deze kolonie bezoeken zijn er volop jongen en is het een af- en aanvliegen van ouders met visjes. Je kunt je hier lekker op het fietspad installeren met kijker en telescoop om van het prachtige schouwspel te genieten. Daarnaast biedt Ameland nog meer goede vogelkijkplekken, waaronder de hut bij het Finnegatspad (nachttegaal) en de duinvegetatie bij o.a. het Kooihuis (rietvogels, kneu, paapje).

We zullen overdag een koffiepauze inlassen, maar neem vooral ook iets te eten en te drinken mee.

Kosten: Voor meerijden, te verrekenen met de chauffeur €9, bootkaart €15 en fiets-huur €8.

Voor info en opgave: elsvdboomgaard@gmail.com / 06-44354496.

Zaterdag 13 augustus: **Tuinbezoek aan de Hemelsleutel en kwekerij de Cruydt Hoeck.**

Locatie en tijd: We verzamelen om 9.00 uur op het P&R terrein van NS Station Haren.

Extra info: We bezoeken de Hemelsleutel, de tuin van ecologische hovenier Hasan Gadellaa Sing-Sang 6, 8403 BH Jonkersland. Daarna bezoeken we de Cruydt Hoeck (kwekerij van zaden) van Jasper Helmmantel en Jojanke Bijkerk, Abbendijk 6, 8422 DL Nijebekoop. De Cruydt Hoeck is normaal gesloten voor publiek.

Kosten: € 7,50, incl. koffie/thee. Lunch zelf meenemen. Reiskosten reken je af met de chauffeur.

Info en opgave: Ernst Flentge, e.w.flentge@freeler.nl / 050-5349131.

ADRESSEN EN INFORMATIE

IVN-Afdeling Groningen/Haren

Postbus 1573

9701 BN Groningen

www.ivn-groningen-haren.nl of ivn.nl/afdeling/groningen-haren

e-mail: ivngroningen-haren@gmail.com

Bestuur

Voorzitter: Lammert Tiesinga

la.tiesinga@gmail.com Tel: 050-3133682

Secretaris: Toeska Smit

ivngroningen-haren@gmail.com

Penningmeester: Carlo Ensing

c.f.ensing@gmail.com Tel.: 06-47871101

Leden: Els van de Boomgaard, Ernst Flentge, Rixt Kok, Ellen Vissia

Ledenadministratie

Postbus 1573, 9701 BN Groningen.

E-mail: c.f.ensing@gmail.com

IBAN NL12INGB0003742937 t.n.v. IVN afd. Groningen/Haren

Contributie/administratie

Leden zijn actief betrokken bij het IVN. Zij betalen per jaar minimaal €20,50, waarvan de afdeling een gedeelte afdraagt aan het landelijk bureau. Donateurs steunen het IVN en betalen per jaar minimaal €13,50, dat geheel ten goede komt aan de afdeling.

Leden en donateurs ontvangen de "Groeningen" en leden ontvangen tevens het landelijk tijdschrift "Mens en Natuur".

Leden, die "Mens en Natuur" niet thuis gezonden krijgen, worden verzocht om contact op te nemen met de afdelingspenningmeester.

Opgave, verhuizingen, overschrijvingen naar andere afdelingen en opzeggingen (dit laatste alleen voor 1 januari) graag doorgeven aan de ledenadministratie van onze afdeling. Betalingen geschieden per toegezonden acceptgiro of via internetbankieren.

WERKGROEPEN EN COÖRDINATOREN

Vogelwerkgroep

Willy Sjaarda, tel.: 050-5419726

willy.sjaarda@telfort.nl

Plantenwerkgroep

Ellen Vissia, tel.: 050-5770233

e_vissia@hotmail.com

Wergroep Wilde Planten Tuinkring

Ernst Flentge, tel.: 050-5349131

e.w.flentge@freeler.nl

Natuur- en Milieuwerkgroep Haren

Ernst Flentge, tel.: 050-5349131

e.w.flentge@freeler.nl

Wergroep stadsecologie

Lammert Tiesinga, tel.: 050-3133682

la.tiesinga@gmail.com

Wergroep Natuurkids

Rixt Kok, tel.: 06-23160622

rixt.kok@home.nl

Boekenverkoop

Saskia van der Burg, tel.: 050-5799631

SteunfondsNME@hotmail.com

Wergroep PR & Communicatie

Vacature

Kopij voor de Groeningen vóór 10 juli sturen naar:

ivngroeningen@gmail.com of postbus 1573, 9701 BN Groningen

Redactie: Ana Buren

Vormgeving: Bert Holtkamp

Druk: Multa bedrijven Assen

IVN Consulentschap Groningen

Postbus 1020, 9701 BA Groningen.

Tel: 050-3135933; e-mail: consulentschap.groningen@ivn.nl

Vrijwilligersconsulent: Marit Stokkentreeff

IVN-Landelijk

Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam.

Tel: 020-6228115

Website: www.ivn.nl

IVN afdeling Groningen/Haren
Postbus 1573
9701 BN Groningen
Drukwerk

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas